

doslidzhennya problem pryrodokorystuvannya. [Methods for the study of environmental problems]. L'viv.

3. Drobnokhod, M. I. (2000). *Kontseptual'ni osnovy formuvannya ekolohichnoho myslennya ta zdibnostey lyudyny budувaty harmoniyni vidnosyny z pryrodoyu.* [Conceptual bases of formation of ecological thinking and human abilities to build harmonious relations with nature]. Kyiv.

4. *Zakon Ukrainy Pro Osnovni zasady (stratehiyu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku.* (2011). [Law of Ukraine On the Fundamental Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine until 2020]. Kyiv.

5. *Natsional'nye systemy ekolohicheskoho obrazovannya stran Zapadnoy Evropy y SSHA.* [National systems of ecological education of the countries of Western Europe and the USA]. URL: <http://eco-forchildren.ucoz.ru>

6. Pustovit, H. P. (2004). *Teoretyko-metodychni osnovy ekolohichnoi osvity i vykhovannya uchniv 1-9 klasiv u pozashkil'nykh navchal'nykh zakladakh.* [Theoretical and methodological foundations of ecological education and upbringing of pupils of 1-9 classes in out-of-school educational establishments] K. Luhans'k.

7. Chervonets'kyi, V. V. (2005). *Ekolohichna osvita uchniv u shkolakh krayin yevropeys'koho rehionu ta Pivnichnoi Ameryky.* [Cological education of students in schools in the countries of the European region and North America]. Luhans'k.

8. Shumilova, A. V. (2015). *Evolyutsiya ekolohichnoi svidomosti shkoliariv pid vplyvom prosvitnyts'kykh zakhodiv natsional'noho pryrodnoho parku «Slobzhans'kyy».* [Evolution of ecological consciousness of schoolchildren under the influence of

educational activities of Slobzhansky National Nature Park]. Vinnytsya.

9. *Handbook of Teacher Training in Europe: Issues and Trends.* (1994). [Handbook of Teacher Training in Europe: Issues and Trends].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДЯЧУК Павло Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: формування екологічних понять і природозберегаючих навичок молодших школярів.

ПЕРФІЛЬЄВА Людмила Павлівна – кандидат біологічних наук, доцент кафедра теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: формування екологічних понять і природозберегаючих навичок молодших школярів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DYACHUK Pavlo Viktorovich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation of ecological concepts and environmental skills of younger students.

PERFILIEVA Lyudmila Pavlivna – Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, Department of Theory of Primary Education of the Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation of ecological concepts and environmental skills of younger students.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2019 р.

УДК 453+11.978

DOI:10.36550/2415-7988-2019-1-185-107-112

КОНДРАШОВ Микола Миколайович – кандидат педагогічних наук, докторант кафедри педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3411-2209>
e-mail: kondrashovmm@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЯ STEM-НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах глобалізації й інтеграції України в світовий простір іноземна мова виступає важливим чинником розвитку і становлення особистості в професійній сфері. На сучасному етапі розвитку суспільства актуалізуються проблеми підготовки майбутніх фахівців до оволодіння іноземною мовою та іноземного

спілкування, як важного ресурсу підвищення якості їх професіоналізму, готовності до успішної професійної діяльності.

Оволодіння іноземною мовою обумовлює необхідність створення освітнього середовища як сукупності умов іноземного спілкування майбутніх фахівців, а з іншого боку, використання різноманітних технологій, які забезпечують

якість освітнього процесу в їх професійно-творчому становленні. Сьогодні іноземна мова є важливим чинником професійного розвитку майбутніх фахівців, кар'єрного зростання, засобом їхньої адаптації до світового освітнього простору, створення механізмів со-дії і підтримки індивідуальності, комунікабельності і творчого використання міжнародного досвіду в обраній професійній сфері діяльності.

Проблема полягає в тому, щоб максимально використовувати іноземну мову як важливий ресурс підготовки майбутніх фахівців до творчої професійної праці, забезпечити в них стійкі установки на іноземне спілкування, розширення професійного кругозору і збагачення досвіду творчої діяльності. Іноземну мову необхідно використовувати не тільки як засіб комунікації, але і як засіб оновлення професійно значущої інформації для підвищення рівня професійної готовності, для вирішення професійних завдань – участі в переговорах, організації конференцій, зустріч з зарубіжними колегами з метою обміну досвідом. Успішність праці переважно залежить від особистості з високим рівнем володіння іноземною мовою, яка характеризується самостійністю, здатністю використовувати різні джерела інформації, творчим підходом до її використання в рішенні професійних проблем, умінням формулювати проблему, знаходити оптимальні способи її вирішення, умінням презентувати власні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підготовки майбутніх фахівців до іноземного спілкування і оволодіння іноземною мовою у своїх працях висвітлюють Г. Бехман, Л. Грищенко, І. Драч, М. Квэк, Л. Лисенко та ін. За їхніми ствердженнями, комунікативна іноземна компетентність не може сформуватися без тісного зв'язку з іншими навчальними предметами, оволодіння універсальними знаннями, що охоплюють різні сторони професійної сфери діяльності майбутніх фахівців. Тому у практиці вищої школи актуалізується проблема використання технологій навчання, що сприятимуть забезпеченню іноземної підготовки майбутніх фахівців і їхньої готовності до іноземного спілкування, обміну досвідом у професійній сфері діяльності.

Метою статті є висвітлення питання використання технологій stem-навчання при вивченні іноземної мови (за професійним спрямуванням) у системі університетської освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення якості підготовки

сучасних кадрів вимагає пошуків оновлення змісту, способів і засобів навчання в умовах університетської освіти як шляхів забезпечення готовності майбутніх фахівців до іноземного спілкування і використання іноземної мови для власного кар'єрного зростання. Серед важливих тенденцій успішного рішення задач вищої освіти є реалізація stem-навчання в університетській практиці. Використання stem-навчання – інтеграції – дозволяє здійснювати якісно модернізацію методологічних засад, змісту навчальних предметів, технологізацію процесу навчання та формування комунікативної компетентності. Stem-навчання ґрунтується на міжтрансдисциплінарних підходах у побудові навчальних програм, окремих дидактичних елементів, до дослідження явищ і процесів навколишнього світу, вирішення проблемно-орієнтованих завдань [2, с. 5]. Г. Бехман визначає трансдисциплінарність науки, яка повинна виходити не тільки за рамки окремих дисциплін, а й дисциплінарної науки взагалі, у широку суспільну сферу [1]. Stem-навчання – це активна пізнавальна діяльність студентів і викладача на основі дидактичної взаємодії з метою цілісного пізнання професійної дійсності, оволодіння системою знань і вмінь як інструменту практичних дій в творчій професійній сфері та розвитку комунікативної компетентності, що забезпечують професійний успіх і кар'єрне зростання особистості.

Ефективне вирішення задач формування іноземної комунікативної компетентності майбутніх фахівців пов'язано з технологізацією навчального процесу, засобом якої є інформаційні технології. Без застосування інформаційних технологій дуже важко досягати позитивних результатів, які багато в чому залежать від підвищення рівня комунікативної компетентності учасників навчального процесу. Серед цих технологій важливу роль відіграє технологія Stem-навчання.

Технологія Stem-навчання – це сукупність способів і засобів цілісного сприйняття педагогічного процесу, рішення комплексу дидактичних завдань, забезпечення системи знань, умінь і навичок в обраній професійній сфері і формування готовності майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності.

За допомогою технології Stem-навчання студенти мають можливість вирішувати проблеми, розуміючи і використовуючи методологічні підходи, що забезпечують систематичність і логічність знань, володіння способами і засобами, якими можна впливати на якість оволодіння іноземною мовою,

закріплення навичок іншомовного спілкування і використання їх у власному професійному зростанні. Цей процес передбачає синхронізацію навчальних програм з метою забезпечення цілісного сприйняття знань, комплексного оволодіння професійними вміннями і навичками, формування професійного образу майбутніх фахівців, що можна представити наочно (табл. 1).

Таблиця 1
Синхронізація навчальних програм для технології Stem-навчання

Предмет	Тема заняття	Завдання з предмета	Результат з предмета
Дидактична система професійно-орієнтованої підготовки до іншомовного спілкування у вищій школі	Професійні вимоги до сучасного фахівця, його готовності до іншомовного спілкування в професійній сфері діяльності	Розвиток особистості майбутнього фахівця, його мотивації до Stem-навчання, формування творчого мислення, комунікативної компетентності, здатності до іншомовного спілкування через здійснення сукупності підходів під час використання технології Stem-навчання	Професіограма особистості сучасного фахівця. Тренінг самооцінки комунікативних якостей власної особистості і навичок іншомовного спілкування, збагачення багажу іншомовної лексики.
Методи оволодіння іноземною мовою	Моделювання подієво-рольових ситуацій і професійних замальовок як дидактичних методів оволодіння іноземною мовою і навичками іншомовного спілкування	Створення комп'ютерних презентацій по використанню подієво-рольових ситуацій і професійних замальовок як засобів формування іншомовної компетентності і майбутніх фахівців	набуття іншомовного комунікативного досвіду, креативно-комунікативної поведінки в нестандартних професійних обставинах
Іноземна мова	Пошук джерел з іноземної літератури з теми заняття; робота з текстом;	аналіз досягнень зарубіжних авторів у виділеній проблемі	Оформлення анотацій, резюме іноземною мовою, зіставлення глосарію понять

	аналіз стану проблеми		зарубіжних роботах там
Інформаційне забезпечення навчального процесу	Методичні рекомендації по використанню технології Stem-навчання в підготовці майбутніх фахівців до іншомовного спілкування	Формування умінь роботи з текстом, перевіряти правопис і логіку викладання матеріалу в автоматизованому режимі. Оформлення результатів роботи	Здійснення пошуку інформації через Інтернет; опанування інтернет-ресурсів для розробки Stem-проєкту; презентація досягнутих результатів

Синхронізація навчального матеріалу як основи використання технології Stem-навчання забезпечує можливість ефективного виконання комплексу завдань по формуванню у студентів комунікативної компетентності (уміння орієнтуватися в освітньому професійному просторі, самостійно шукати та обробляти отриману інформацію, систематизувати, використовувати технології Stem-навчання для структурування і систематизації знань); іншомовної речової культури (уміння роботи з іншомовними текстами, аналіз і синтез їх змісту, збагачення словесного запасу іноземних слів, підготовка анотацій і резюме іноземною мовою, розвиток навичок іншомовної комунікації); засвоєння професійних знань як інструменту практичних дій (розвиток абстрактного мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, уміння виявляти професійно-практичну значущість знань, розвиток професійних якостей, що забезпечують особистості досягнення професійного успіху в самостійній діяльності).

Зміст технології Stem-навчання спрямовано на:

- усвідомлення категоріального апарату, визначення професійних категорій і понять;
- формування вміння аналізувати, систематизувати, узагальнювати знання, використовувати їх як інструмент практичної дії в ситуаціях іншомовного спілкування;
- закріплення вмінь використання набутих знань на творчо-продуктивному рівні.

Технологія Stem-навчання регламентує діяльність студентів алгоритмом дій пізнавальної діяльності і реалізується наступними етапами:

- аналіз мікросередовища, у якому відбувається дія, подія, явище;
- переведення фактів, що подані у подієво-рольовій ситуації на рівень

комунікативних категорій;

– виявлення суперечностей, джерел, розвитку події, що аналізується;

– визначення, під впливом яких педагогічних дій досягаються цілі і результати навчання;

– визначення того, чи досягнута запланована мета;

– визначення теоретичних положень, які були використані у подієво-рольовій ситуації іншомовного спілкування.

Технології Stem-навчання реалізуються на основі комплексного, компетентісного, змістово-процесуального, технологічного, подієво-ситуаційного і діалогічного підходів до оволодіння студентів іноземною мовою, що забезпечує розвиток у майбутніх фахівців ключових комунікативних компетенцій, креативності, вміння працювати в команді, створювати та реалізувати творчі проекти професійної спрямованості. Використання технології Stem-навчання підготовки майбутніх фахівців до іншомовного спілкування розвиває творчість та винахідливість, компетентність у оволодінні іноземною мовою, сприяє кращій адаптації до професійної діяльності.

Технології Stem-навчання стимулюють формування в особистості цілісного уявлення про комунікативну компетентність, запроваджуючи інтегровані знання та підходи до навчання, виконання навчальних проектів. В Stem-проектах можуть інтегруватися різні навчальні дисципліни: педагогіка вищої школи, іноземна мова, інформатика, технології, програмування тощо.

На початковому етапі нашого дослідження вивчався стан мотивації до вивчення студентами-магістрами ЧНУ імені Богдана Хмельницького іноземної мови. Отримані дані свідчать, що мотивація вивчення іноземної мови студентів в основному має низький та середній рівень прояву. Під час констатувального експерименту була виявлена залежність між рівнем знань, практичних умінь, відношенням до обраної професії і наявністю інтересу до іншомовного спілкування.

За результатами проведеного дослідження серед студентів-магістрів 1-2 курсів можна говорити про те, що формування стійких інтересів до іншомовного спілкування у професійній сфері діяльності вимагає цілеспрямованої і систематичної роботи під час аудиторних занять, підвищення її технологічного аспекту. На питання: Що ускладнює ваше оволодіння іноземною мовою і впливає на рівень готовності до іншомовного спілкування?

були отриманні різноманітні відповіді.

Студенти, відповідаючи на запропоновані питання анкети, пояснювали відсутність в них інтересу до вивчення іноземної мови і іншомовного спілкування тим, що більшість з них «не володіють вміннями аналізу, узагальнення», «низьким рівнем іншомовного словарного запасу», «невмінням раціонально мислити, міркувати самостійно і нестандартно». Більшість відмітили, що «навчені діяти за шаблоном, згідно визначеного алгоритму», «необхідно давати максимум знань за мінімуму напруження при їх засвоєнні, не допускати перевантаження на навчальних заняттях». Серед відповідей переважають: «недостатньо навичок спілкування й практичної іншомовної комунікативної діяльності», «не вистачає самостійності та оригінальності думок і дій», «краще на заняттях вчити орієнтуватися в подієво-рольових ситуаціях професійної спрямованості, використовувати в них іноземну мову, закріплювати навички іншомовного спілкування», «потрібно більше підкріплювати теорію практикою, показувати роль іноземної мови в професійному становленні особистості».

Серед опитаних студентів більше третини говорить про необхідність зв'язку теорії і практики, мовленнєвої практики, розвитку комунікативних здібностей і вмінь працювати з різними джерелами іншомовної інформації і комп'ютерних засобів.

Під час дослідження нами вивчався характер мотивів студентів, що визначають їх відношення до вивчення іноземної мови і іншомовного спілкування. Отримані результати систематизовані в табл. 2.

З табл. 2 видно, що провідним мотивом в комунікативній діяльності студентів-магістрантів 1-2 курсів виступає їх прагнення до самоствердження – середній показник становить 31,1 %, при цьому він має значну позитивну динаміку від 26,4 % на 1-му курсі, до 35,8 % на 2-му курсі; бажання більш ґрунтовно вивчити іноземну мову проявили в середньому 14,3 % студенти; інтерес до іншомовного спілкування виявили відповідно 20,0 % студентів; лише 11,0 % студентів зазначають, що їм цікаво використовувати технології Stem-навчання; моральне задоволення від навчальної роботи отримує 4,5 % студентів-магістрантів. В основному у відповідях студентів переважає мотивація примусовості. Як засвідчують зібрані дані, інтерес майбутніх фахівців до вивчення іноземної мови і іншомовного спілкування незначний на всіх курсах навчання.

Таблиця 2
Мотивація студентів-магістрантів в процесі навчальної діяльності (у %)

Мотиви	1 курс	2 курс	середнє
Бажання більш ґрунтовно вивчити іноземну мову	11,9	16,8	14,3
Прагнення до самоствердження	26,4	35,8	31,1
Інтерес до іноземного спілкування	17,1	22,9	20,0
Цікаво використовувати технології Stem - навчання	9,8	12,3	11,0
Оволодіння практичними навичками іноземного спілкування	6,2	7,3	6,8
Моральне задоволення	5,7	3,4	4,5
Не дали відповіді	19,2	15,1	17,2

За підсумками здійсненого дослідження суттєвими причинами та перешкодами у раціональному використанні технології Stem-навчання є недостатнє володіння іноземними мовами; невідповідність користувачів до роботи з новими технологіями; неможливість копіювання окремих електронних ресурсів для подальшої роботи з ними; недостатність матеріалів, представлених у повнотекстовому електронному форматі на сторінках інформаційно-освітнього середовища навчального закладу. Недоліки пояснюються тим, що інформаційно-технологічна підготовка заснована на недооцінці принципів системності і цілісності освіти. Використання технології Stem-навчання забезпечують багатофункціональність, цілеспрямованість, відтворюваність, адаптивність; інтерактивність і візуалізацію навчальної інформації; системність і структурно-функціональну зв'язаність подання навчального матеріалу; відкритість; цілісність дидактичного циклу навчання та ін.

Технології Stem-навчання дозволяють оволодіти іноземною мовою і практичними навичками іноземного спілкування, теоретичними основами іноземної мови як засобу поширення професійного кругозору; стимулюють розвиток здатності ефективно виконувати професійні завдання з використанням іноземних джерел інформації, методів і засобів інформатики;

виховання працьовитості, колективізму, обов'язковості, комунікативної компетентності.

Таблиця 3
Динаміка рівнів сформованості мотивації студентів-магістрантів до іноземного спілкування (у %)

Рівень сформованості	Мотиваційний компонент іноземного спілкування			
	констатувальний етап		формульвальний етап	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	16,0	13,3	14,9	25,5
Середній	43,6	35,7	47,9	55,1
Низький	40,4	51,0	37,2	19,4

Якщо на етапі констатувального експерименту отримане значення для мотиваційного компонента статистичного критерію $\chi^2_{емп} < \chi^2_{крит}$ ($2,171 < 5,991$), що засвідчує відсутність суттєвої відмінності в сформованості його у студентів КГ та ЕГ, то по завершенні формульального експерименту відмінності в результатах переходять в розряд статистично значущих, оскільки на цьому етапі $\chi^2_{емп} > \chi^2_{крит}$ ($8,582 > 5,991$).

Дані, отримані за допомогою діагностичної шкали, указують на те, що збільшилась кількість студентів зі стійкою позитивною мотивацією до вивчення іноземної мови і іноземного спілкування. Динаміка індексу вмотивованості в позитивний бік дозволяє говорити про результативність дослідної програми по використанню технології Stem-навчання в підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності, реалізації різноманітних видів діяльності професійної спрямованості, активізації позиції студентів у ході виконання професійних завдань та оволодіння ними комплексними знаннями й умінням, які є показниками їхнього професійного становлення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Технологізація підготовки майбутніх фахівців до вивчення іноземної мови і розвитку їх здібності до іноземного спілкування засобами технології Stem-навчання забезпечує: достатньо високу гарантію позитивного результату; конкретизацію цього результату як досвіду комунікативної діяльності у вигляді, що дозволяє переносити його в практичні ситуації; цілісне уявлення про іноземну мову як чинника професійного становлення майбутнього фахівця, запроваджуючи інтегровані курси та технології Stem-навчання в освітній процес.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний. Москва, Россия : Логос, 2010

2. Грищенко Л. «Stem-освіта обов'язкова складова професіограми майбутнього фахівця». III Міжн. наук.-практ. конф. Stem-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку, Київ, 2017. С. 26–30

3. Драч І. Формування ключових компетентностей як основа професійної підготовки викладачів вищої школи // Імідж сучасного педагога. 2013. № 2. С. 11–76.

4. Квэк М. Національна держава, глобалізація та Університет як модерний заклад // Ідея Університету: Антологія / упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибинська; відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Летопис, 2002. С. 267–294

5. Лисенко Л. О. Використання ІТ-технологій при вивченні англійської мови за професійним спрямуванням // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 178. (2019). С. 125–128

6. Ingvarson L. Professional development as the pursuit of professional standarts: the standard based professional development system // Teaching and Teacher Education. № 14 (1). 1998. – P. 127–140

7. Clark Burton R. Sustaining Chlangein Universities, Continuitiesin Case Studiesand Concepts The Societyfor Researchinto Higher Education & Open University Press/ SL6 2QL/ Clark Burton R. England: McGraf-Hill. 2004. – 212 p.

REFERENCES

1. Bekhmann, H., (2010). *Sovremennoye obshchestvo: obshchestvo riska, informatsionnoye obshchestvo, obshchestvo znaniy*. [Modern society: society of risks, informational society, knowledge society]. Moscow.

2. Hrischenko, L. (2017). [Stem-education as an obligatory part of the future specialist's profession]. Kyiv.

3. Drach, I., (2013). *Formuvannya klyuchovykh*

kompetentnostey yak osnova profesiynoyi pidhotovky vykladachiv vyshchoyi shkoly. [Key competences formation as basis of professional training of high school teachers]. Kyiv.

4. Kvek, M. (2002). *The nation-state, globalization and the University as a modern institution*. [National State, Globalization and the University as a Modern Institution]. Lviv.

5. Lysenko, L. O (2019). *Vykorystannya IT-tekhnologiy pry vuvchenni anhliys'koyi movy za profesiynym spryamyuvannya*. [The use of IT technologies in the study of English for professional purposes].

6. Ingvarson, L. (1998). Professional development as the pursuit of professional standarts: the standard based professional development system

7. Clark Burton, R. (2004). Sustaining Chlangein Universities, Continuitiesin Case Studiesand Concepts The Societyfor Researchinto Higher Education & Open University Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОНДРАШОВ Микола Миколайович –

кандидат педагогічних наук, докторант кафедри педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього фахівця.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KONDRASHOV Mykola Mykolaiovych –

Candidate of Pedagogical Sciences, Doctoral Student of High School Pedagogics and Educational Management of Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkassy.

Circle of scientific interests: professional training of specialist.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2019 р.

УДК 378, 354.895:2

DOI:10.36550/2415-7988-2019-1-185-112-117

КОТЕЛЯНЕЦЬ Юлія Сергіївна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3932-1824>

e-mail: youliana15@i.us

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО КОНСТРУЮВАННЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Проблема та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток сучасної дитини як особистості передбачає максимальну реалізацію нею власної активності, самостійності, ініціативи, прагнення обирати на свій розсуд шляхи й

засоби досягнення цілей, намірів, реалізувати власні потреби та інтереси. На жаль, виховання і навчання в сучасних навчальних закладах усіх рівнів освіти орієнтоване здебільшого не на формування в особистості механізму саморозвитку, а на те, щоб